

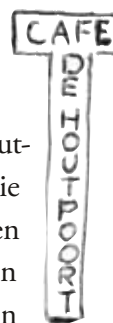

De blik van Braat: Alles op zijn plaats

Willemien Spook

„**IN DE GROTE** Houtstraat was alles zoals het hoorde: op zijn plaats. Auto's op de rijbaan, waar het voor voetgangers streng verboden was. Maar op zaterdag was de straat voor de winkelende mensen. Zomaar midden op de weg te mogen lopen in de Grote Houtstraat, ik vond het een geweldige belevenis,” aldus CHIEL BRAAT. En hij vervolgt:

„Ik ben geboren op een steenworp afstand van de Grote Houtstraat, aan het Houtplein, boven de Nutsspaarbank op nummer 7. Mijn vader werkte daar. Op de dag van de verhuizing naar het Houtplein, op 30 mei 1959 – ik was nog niet geboren –, aten mijn ouders in *Café De Houtpoort* een warme maaltijd. Dit café lag aan de Grote Houtstraat 183. Later ben ik er vaak langsgelopen. Het had een groot schuifraam, een mooie oude deuromlijsting en in de gang een prachtige muurschildering van de rij panden zoals die er vroeger uitzagen. En aan de gevel hing, zo hoog als de hele eerste etage, een uithangbord met neonletters. De authentieke deuromlijsting is nog niet zo lang geleden verdwenen.

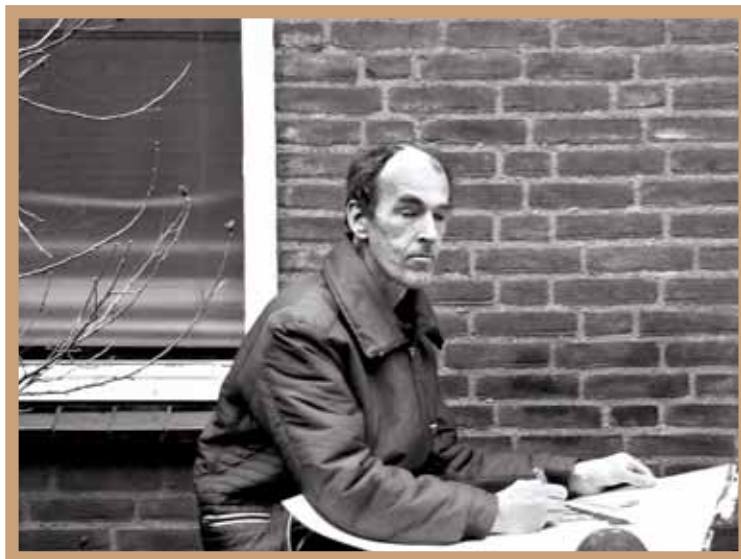

„Er is zoveel meer verdwenen in de straat. Ronde ramen, authentieke elementen, bewerkte houten kozijnen, sierstucwerk. Als kind al trok ik me dat aan. Ik hield juist zo van al die details. Waarom moest dat weg? Nergens anders in Haarlem is de discrepantie tussen mooi en lelijk zo voelbaar als in de Grote Houtstraat. De bovenverdiepingen laten zien hoe de panden ooit met veel liefde en oog voor detail zijn vormgegeven. Op de begane grond regeert de waan van de dag. →

CHIEL BRAAT Haarlem, 1962 is

een bekende verschijning in Haarlem. Op droge dagen kun je hem altijd wel ergens vinden op zijn krukje. Tekenbord op schoot, potje inkt in de ene hand, tekenpen in de andere. Om vast te leggen wat hij bijzonder vindt. In de jaren 2014 tot 2017 waren dat de panden, alle panden, van de Grote Houtstraat. De schoonheid van de gevels boven de winkelgordel vormde voor

Braat de aanleiding om ze te tekenen. Zijn jeugdherinneringen aan de straat zijn talrijk; hij beschikt over een fotografisch geheugen. Dat vastleggen van Haarlems straatbeeld, wat hij al bijna veertig jaar doet, wordt gevoed door zijn woede en verontwaardiging over de teloorgang ervan. Zijn oeuvre omvat inmiddels honderden tekeningen van panden die in veel gevallen zijn gesloopt. Een zestigtal voorbeelden hiervan zijn gebundeld in het boek *Gesloopt Verleden Tijd*, dat in 2005 verscheen. Het Noord-Hollands Archief is geïnteresseerd in zijn werk en erkent de waarde ervan. Ook van de hand van Braat is het *Panorama van Haarlem* in molen de Adriaan, aan de oever van het Spaarne. Daar legde Braat op de halfronde binnenmuur van de benedenverdieping minutieus vast hoe de stad er vanuit de lucht uitzag in 1778, het bouwjaar van de molen, die in 1932 afbrandde en deze eeuw werd herbouwd.

EEN ANDERE FASCINATIE van Braat zijn dakpannen. Oud-Hollandse, handgevormde.

Het begon in zijn kinderkamer aan het Houtplein met uitzicht op een oud dak van verweerde pannen. Hij genoot van de kleuren en vormen. Van de manier waarop het regenwater er in glinsterende stroompjes vanaf liep, hoe de zon erover scheen. Dat heeft hem nooit meer losgelaten. Nog steeds verza-

melt hij pannen van gesloopte daken; zijn ode aan een verdwenen daktlandschap.

UIT ZIJN TEKENWERK spreekt een grote liefde voor het alledaagse straatbeeld waaraan je bijna ongemerkt voorbijgaat. Braat weet daar de aandacht op te vestigen, zet aan tot beter kijken, stemt tot nadenken. Over genomen beslissingen in het verleden, het recente verleden soms. Hij kan daarover flink tekeergaan tegen mensen die in zijn ogen alles verpesten wat hem na aan het hart ligt.

Het maakt hem niet tot een bitter mens. Hij gaat stoïcijns verder met wat hij het liefst doet: dát natekenen wat hij de moeite van het bewaren waard vindt. Dat kan hem zitten in een detail dat vrijwel iedereen ontgaat. En precies dat maakt zijn kijk op Haarlem zo speciaal. |

Simon de Wit

→ „**VROEGER KWAM** ik alleen in de Grote Houtstraat om boodschappen te doen en etalages te kijken. Bijvoorbeeld bij *Simon de Wit*. Ik heb er nog een plastic zak van. Die winkel had een hoog plafond met glazen hanglampen en liep helemaal om het hoekpand heen tot aan de Raamvest. Daar was de groente-en-fruitafdeling. Boven de stellingen waren muurschilderingen in mooie heldere kleuren. Gestileerde, elkaar overlappende vormen van flessen. De zon scheen er heerlijk naar binnen. Verderop was de muur roodbruin met gestileerde witte eekhoorns met noten. Bij de kassa stond altijd een piramide van conservenblikken. Op de stellages met koopwaar zaten randen waarin zwarte plaatjes van buigzaam plastic met witte cijfers waren gestoken

om de prijzen aan te geven. Leuk speelgoed, je kon ze verschuiven.

„Toen we naar een nieuwbouwwoning in Heemstede waren verhuisd, gingen we nog steeds

naar de stad. Het *de stad ingaan* is voor mij onlosmakelijk verbonden met het getingel van het klokkenspel aan de gevel van nummer **63**. Elk kwartier speelde dat. Toen ik een jaar of dertien was en er alleen op uit trok, deed ik dat bij voorkeur 's avonds. Ik werd aangetrokken door al die kleine straatjes waar zoveel te zien viel. Dat vond ik spannend. Later heb ik daarvan veel vastgelegd in tekeningen.

„**HET TEKENEN HEB** ik mezelf grotendeels aangeleerd. Als kind al tekende ik veel. En op de havo, ik had tekenen als eindexamenvak, moesten we een keer naar het Florapark om huizen na te tekenen. Daar is mijn liefde voor architectuurtekenen begonnen. Op de Rietveld-academie ben ik na twee jaar weggestuurd. Ze vonden dat ik te langzaam werkte en te veel mijn eigen gang ging. Dat was in 1986. Precies in de tijd dat het Houtplein op de schop ging. De plannen stonden in de krant; over een paar jaar zouden ze beginnen, maar binnen een jaar waren er al diverse panden dichtgetimmerd, interieurs kapotgeslagen, daken en vloeren vernield. Daarmee begon het verval en kon men alles sneller slopen. Niemand protesteerde. Ik was zo kwaad, ik dacht: dit móet ik vastleggen. Voordat het allemaal weg is.

„Later raakte ik ook geboeid door panden die op een andere manier interessant waren, zoals Grote Houtstraat **48-50**. Ik was gegrepen door de ornamenten: prachtige vleermuizen, beeldhouwde leeuwen en een soort zuiltjes. Toen ik daar zat te tekenen, zag ik steeds meer panden die ik de moeite waard vond. Als je de rust hebt om goed om je heen te kijken, zie je dingen die je niet eerder zijn opgevallen.

„Eerst tekende ik de panden los op een groot vel. Later zette ik er vier of vijf naast elkaar. Ze kwamen daardoor veel meer tot hun recht. Je zag beter wáár het was, én je kon er de sfeer van de straat in vatten. Om de straat recht te doen heb ik besloten om ook alle tussenliggende panden te tekenen, totdat ik de hele Grote Houtstraat compleet had.

„In de periode dat ik aan de straat werkte, wisselden er regelmatig winkels van eigenaar. Had ik net een tekening af, werd de hele benedenverdieping leeg gesloopt, kon ik opnieuw beginnen. Ik heb een tijdlang alle veranderingen bijgehouden, dan tekende ik het pand opnieuw, in het klein. Daar ben ik nu mee gestopt. Het is niet bij te houden.

„**IN DE JAREN** zestig en zeventig had bijna elk winkelpand in de Grote Houtstraat minstens één neonreclame. Ik stond er vaak in het donker naar te kijken vanuit mijn slaapkamerraam. Een van de mooiste, op het hoge dak van nummer **156**, was die van *Martini*. Rond de middelste letters was een rode cirkel, bestaande uit misschien wel tien concentrische neoncirkels in fel rood. Stuk voor stuk, van binnen naar buiten van klein naar groot gingen ze branden, dan allemaal tegelijk uit,

en daarna begon het weer opnieuw. Een soort vuurwerk vond ik dat. Later is de rode cirkel veranderd in een constant brandende lichtbak, zoals alle neonreclame langzamerhand door lompe lichtbakken werd verdrongen.

„Op de nok van het dak van nummer 136, waar eerst in reuzen-letters *North State* stond, kwam later 4711 te staan. Ik keek daar graag naar tijdens het speekwartier op de Dreefschool. En vanaf het Houtplein had je goed zicht op de ‘*Niemij*’-reclame op het dak, met daaronder *Verzekeringen* in grasgroene neonletters, een kleur die je nergens anders zag. Bij *Baja* hing aan de zijgevel in koeienletters: ‘TRIOMF DER TECHNIEK’. Dat was al van verre te zien. Evenals – groot en in blauw – *Bavaria Bier* terwijl er toch allerm minst sprake was van een café. Als ik deze neonletters in de verte vanuit het raam zag dacht ik: daar begint de echte stad.

„**OP DE BRUG** stond in de jaren zeventig naast de bloemenkraam ook een groentekraam: *Janssens Groenten en Fruit*. Aan de zijkant zat een plastic plakkaat van *Fyffes Bananen*. De randen hadden losgelaten. Ik vond de grof gerasterde plaat prachtig maar kreeg nooit de kans er een stuk af te peuteren en mee naar huis te nemen, mijn moeder lette altijd op.

„Schuin ertegenover, op de hoek met de Gasthuissingel, de voorkant naar het Houtplein gericht, stond een houten kiosk. Hier moest ik woensdags en zaterdag voetbalplaatjes kopen van klasgenootjes die zich vrienden noemden, maar het tegendeel waren.

„Wat me aan de brug het meest opviel, waren de *klokken* onder de brugleuningen. Die waren donkergroen en later paarsbruin geverfd. En er waren beelden van die hele rare, lelijke vrouwen op de hoek met de Raamvest en de Gasthuisvest. Als kind dacht ik dat het geen mannen konden zijn, ze hadden immers rokken aan.

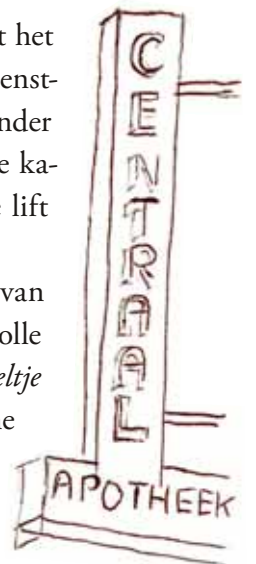
„**ER GAAN VEEL** verhalen over de straat. In 1990 heeft in de krant gestaan dat het zou spoken op de bovenetages van nummer 14. Daar zou een opgehangen dienstbode soms bovenaan de trap verschijnen. Mijn herinneringen zijn een stuk minder spannend. Van V&D vond ik de lift verreweg het interessantste. Met die zwarte kabels en die oneindige duistere hoogte tot oneindige duistere diepte, waaruit de lift verscheen en verdween.

„In de zomer van 1975 kreeg de Grote Houtstraat nieuwe bestrating. Ter hoogte van V&D werden er als wegmarkering vierkante metalen glimmende plaatjes met bolle bovenkanten aangebracht, zo groot als kinderhoofdjes. Voor mij waren het *Pinkeltje Voetstapjes*. Zo zagen ze eruit, op het groenachtige asfalt, dat ruw was met kleine steentjes erin. Zulk asfalt lag ook in de Kruisstraat.

„Ernaast, bij de *Centraal Apotheek* op nummer 78, rook het naar schoonmaakmiddelen. Het was er groot, hoog en open, met een open houten trap naar de eerste etage. Boven de onderpui was een lichtgrijze luifel. Op de rand van de luifel stond in donkergeel brandende hoofdletters een aantal keren ‘BITTER’ te lezen. Hoe toepasselijk.

„**BIJ HORLOGEMAKER Van Niel** op nummer 86 kochten we in 1972 voor mijn vaders vijftigste verjaardag een horloge. Ik herinner me een nette, stille winkel waar je ouderwets beleefd te woord werd gestaan. Aan de gevel hing een grote witte klok met zwarte cijfers. Mijn vader is overleden. Ik draag zijn horloge. Het loopt nog steeds.

„Bij *Technisch Installatiebureau J.G. Kaasenbrood*, op 131, kochten mijn ouders op 8 augustus 1959 een radio. Het was er een met een kattenoog en oranje lampen achter de glazen plaat met de zenders. De nota daarvan heb ik nog. Hij kostte 298 gulden.

„In de etalage van *De Stofzuigerspecialist*, op 94, keken wij altijd naar de plastic poppetjes *Stof*, *Pluis* en *Gruis*. Stof was groen, Pluis oranje en Gruis zwart. Van *Cinema Palace*, op 111, herinner ik me vooral dat mooie halfronde kaartverkooploket van gelakt blank hout midden in de hal.

„Zo veel is er weg... Zelfs *Trou moet Blycken* op 115 is niet helemaal ontkomen aan verwoestingen van de twintigste eeuw. Op een foto van 1906 was er nog een hardstenen stoep met smeedijzeren hek en gietijzeren palen. Ook wordt er melding gemaakt van guirlandes en kinderfiguren die de vleugels van de geveltop sierden en die in het *Museum van Kunstnijverheid* zouden zijn. Mijn moeder herinnert zich ook pelikanen aan weerskanten van de ingang. Waar is dat allemaal gebleven? Maar sommige dingen veranderen nooit; ik vond het vroeger leuk de stenen trapjes op en af te rennen, en ik zie dat kinderen dat nog steeds leuk vinden.

„**ALS IK BUITEN** aan het tekenen ben spreken mensen mij soms aan, dat kan ik niet altijd even goed hebben. Ik werk graag lekker door. Ik merk wel dat men waardeert wat ik doe, heb nooit één negatieve reactie gekregen. Als je ze erop wijst, vinden de meeste mensen die oude bovengevels prachtig. Men verbaast zich er soms over hoe ik werk. Ik zet de grote lijnen ter plekke op papier en de details teken ik verder thuis. Die zitten in mijn hoofd. Ik zie dingen die de meeste mensen niet zien. Maar het zijn geen niet-bestaande dingen. Ik zie bestaande dingen waar de meeste mensen geen oog voor hebben. De mensen kijken zo slecht. Het interesseert ze allemaal niet zoveel. **Desinteresse is de eerste stap naar verdwijning.**

„Ik ben graag buiten. Op straat of in de natuur. Ik ben al jaren vrijwilliger voor *Natuur- en Landschapsbeheer*. Wilgen knotten, maaien, snoeien, wat er maar nodig is. Maar het liefst teken ik de stad. Als het droog is. Er valt in Haarlem nog zoveel te tekenen, dat houdt nooit op.” |

„*Er valt in Haarlem
nog zoveel te tekenen,
dat houdt nooit op.*”